

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið
b.t. Kjartans Ingvarssonar
Skuggasundi 1
150 Reykjavík

Efni: Umsögn Félags heilbrigðis- og umhverfisfulltrúa um frumvarp, hollustuhættir og mengunarvarnir, meðhöndlun úrgangs (stjórnvaldssektir o.fl.), mál nr. S-229/2018 á samradsgatt.island.is

Stjórn Félags heilbrigðis- og umhverfisfulltrúa (hér eftir nefnt FHU) hefur tekið til umsagnar mál nr. S-229/2018 – frumvarp, hollustuhættir og mengunarvarnir, meðhöndlun úrgangs (stjórnvaldssektir o.fl.). Eins og fram kemur í Samráðsgátt ([https://samradsgatt.island.is/oll-mal/\\$Cases/Details/?id=1228](https://samradsgatt.island.is/oll-mal/$Cases/Details/?id=1228)) eru fyrirhugaðar breytingar á lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir sem snúa að störfum heilbrigðisfulltrúa, meðal annars er lagt til að starfsheiti heilbrigðisfulltrúa verði lagt niður ásamt þeim réttindum og skyldum sem því fylgja.

Þessi breyting, að afmá heilbrigðisfulltrúa, kemur líkt og þruma úr heiðskíru lofti. Hvorki hefur ráðuneyti umhverfis- og auðlindamála né Umhverfisstofnun látið í ljós skoðanir eða bent á dæmi um að núverandi fyrirkomulag henti illa í þeirri vegferð að búa landsmönnum heilnæm lífsskilyrði og vernda þau gildi sem felast í heilnæmu og ómenguðu umhverfi. Ekki eru nefndar neinar breytingar á lögum, reglugerðum eða verklagi sem kalla á að slakað verði á kröfum um menntun heilbrigðisfulltrúa. Það er álit stjórnar FHU að afnám þeirra menntunar- og hæfniskrafna sem nú eru gerðar til heilbrigðisfulltrúa sé mikil afturför.

Stjórn FHU gerir alvarlegar athugasemdir við þær breytingar á lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir, sem snúa að menntun og hæfniskröfum heilbrigðisfulltrúa og leggst alfarið gegn því að starfsheitið heilbrigðisfulltrúi, ásamt þeim réttindum og skyldum sem því fylgja, verði lagt niður. Stjórn FHU vill í því samhengi benda sérstaklega á eftirfarandi atriði:

- Heilbrigðisfulltrúaréttindi veita, sem löggilt starfsheiti, eftirlitsþegum ákveðna vernd þar sem ríkisvaldið tryggir með réttindanámi að menntun og þjálfun heilbrigðisfulltrúa sé með þeim hætti, að afgreiðsla mála sé byggð á faglegum og málefnalegum grunni, auk þess sem að skilyrðum stjórnsýslulaga sé fullnægt.
- Reglugerðir er varða kröfur um eftirlit á sviði matvæla, gera ríkari kröfur um menntun heilbrigðisfulltrúa en lög nr. 7/1998. Ber þar að nefna reglugerð Evrópuþingsins og -ráðsins (EB) nr. 882/2004 um opinbert eftirlit til að staðfesta að lög um föður og matvæli og reglur um heilbrigði og velferð dýra séu virt. Þar er kveðið á um að lögbært yfirvald skuli tryggja að allt starfsfólk þess sem sér um opinbert eftirlit hljóti viðeigandi þjálfun á sínu verksviði sem gerir því kleift að sinna skyldustörfum sínum á fullnægjandi hátt og annast opinbert eftirlit á samræmdan hátt. Listað er upp í I. kafla, II. viðauka reglugerðarinnar til hvaða þátta þessi þjálfun skal taka. Heilbrigðiseftirlit í landinu lýtur yfirumsjónar stofnana ríkisins og ber þeim að sjá til þess að ákveðið fyrirkomulag sé til staðar sem tryggir að starfsmenn

hljóti þá þjálfun og fræðslu sem lög og reglugerðir kveða á um. Ekki er reifað í frumvarpinu hvernig ríkisvaldið hyggst uppfylla þessar kröfur.

- Rétt er að nefna að til stendur að innleiða EU- gerð 625/2017 sem gerir enn meiri kröfur um þjálfun og menntun starfsmanna við opinbert eftirlit en EU-gerð 882/2004. Stjórn FHU leggur til að Matvælastofnun og Umhverfisstofnun geri gangskör í að uppfylla þær kröfur sem gerðar eru til menntunar eftirlitsfólks á vegum stofnananna með því að gera þeim skyldt að afla sér löggiltra heilbrigðisfulltrúaréttinda.
- Heilbrigðisfulltrúar framfylgja lögum og hundruðum reglugerða á sviði matvælaöryggis, mengunarvarna, hollustuháttar, tóbaksvarna og öryggismála. Heilbrigðisfulltrúar þurfa einnig að framfylgja almennri stjórnsýslulöggjöf og fara eftir óteljandi stöðlum, viðmiðunarreglum og leiðbeiningum frá yfirumsjónarstofnunum. Þá vinna þeir í nánum tengslum við nærumhverfi sitt og meðal verkefna utan hinna daglegu eftirlitsstarfa má telja:
 - ráðgjöf, leiðbeiningar og túlkun reglugerða til almennings;
 - umsagnir um áhrif skipulags og stórframkvæmda á lífsgæði almennings;
 - umsagnir til byggingarfulltrúa um smærri framkvæmdir;
 - útgáfa sóttvarnarvottorða fyrir skip í millilandasiglingum;
 - viðbrögð í tengslum við farsóttir og annað sem fellur undir sóttvarnarlög;
 - viðbrögð við mengunarslysum og sambærilegri vá;
 - umsagnir vegna veitingu rekstrarleyfa;
 - leiðbeiningar og fræðsla ásamt túlkun reglugerða til eftirlitsþega;
 - mótn og gerð starfsleyfisskilyrða
- Starfsumhverfi heilbrigðisfulltrúa verður sífellt flóknara: Umfangsmeiri og ítarlegri löggjöf á matvæla-, mengunar- og hollustuháttasviði. Almenningur gerir almennt meiri kröfur til eftirlits. Heilbrigðisfulltrúar stýra innköllun á vörum frá neytendum og eiga aðkomu að rannsókn og viðbrögðum við matarsýkingum svo fátt eitt sé nefnt sem hefur beina aðkomu að neytendum. Ór tæknipróun, framþróun og fjölbreytileiki á sviði matvælaframleiðslu, mengunarvarna og ýmis konar þjónusta við almenning er stór hluti af starfinu.
- Í dag gerir ráðherra umhverfis- og auðlindamála þá kröfu til heilbrigðisfulltrúa að þeir hafi háskólamenntun á sviði heilbrigðisvísinda, raunvísinda, verkfræði eða sambærilega menntun, 6 mánaða starfsreynslu sem nær til allra sviða heilbrigðiseftirlits og hafi sótt námskeið um stjórnsýslu, lög og reglugerðir sem snúa að starfinu. Að fella niður framangreindar kröfur til heilbrigðisfulltrúa dregur úr faglegri þekkingu og eykur ósamræmi í eftirliti þar sem framkvæmdastjórar heilbrigðiseftirlits hafa ekki lengur viðmið og leiðbeiningar um hvaða hæfniskröfur þeir skuli gera til starfsmanna heilbrigðiseftirlits.
- Við heilbrigðiseftirlit er beiting þvingunaraðgerða (s.s. takmörkun eða stöðvun á starfsemi) byggð á mati. Ákvarðanir þarf oft að taka á staðnum og meta þarf hættu, líkur, afleiðingar og mótvægisáðgerðir. Þetta mat þarf að rökstyðja fyrir hagsmunaaðilum og matið þarf að þola rýni úrskurðarnefnda og jafnvældi dómstóla. Óásættanlegt er að hægt verði að láta slíkt vald í hendur einstaklingum sem ekki hafa fagþekkingu til slíkrar ákvarðanatöku.
- Ef krafa um háskólamenntun og réttindaöflun heilbrigðisfulltrúa fellur niður, má jafnvældi ætla að stöðugur þrýstingur á hagkvæmni í rekstri eftirlitsstofnana verði til þess að einstaklingar með lakari menntun veljist til starfa í því augnamiði að halda launakostnaði í lágmarki.

- Í áliti umboðsmanns Alþingis nr. 9510/2017 vegna opinberra starfsmanna, dýralækna, kröfu um vald á íslensku, lögmætisregluna og yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra kemur fram að stofnunum, sem fara með eftirlit, beri skylda til að tryggja að samskipti við eftirlitsskylda aðila séu samkvæmt landslögum sem og að viðkomandi ráðherra beri að sjá til þess að undirstofnanir og forstöðumenn þeirra fari eftir þeim lögum sem í landinu gilda. Álitið er tilkomið vegna eftirlitsdýralækna hjá Matvælastofnun, en stór hluti þeirra sem eru af erlendum uppruna hafa ekki fengið tækifæri til að ná viðunandi tökum á íslensku, sem aftur hefur leitt til samskiptavandamála við eftirlitsþega.
- Sú breyting að falla alfarið frá menntunar- og hæfniskröfum til þeirra sem annast matvæla-, mengunar- og hollustuháttæftirlit í héraði gengur gegn þeirri almennu þróun að gera sífellt ríkari kröfur til þeirra sem annast umsýslu mála þar sem miklir hagsmunir eru í húfi, hvort heldur fjárhagslegir, heilsufarslegir eða af öðrum toga. Stjórnvöld hefur þá stefnu að gera beri kröfur til menntunar starfsmanna sem starfa við t.d. úttektir á mannvirkjum sbr. kafla 3.4 í reglugerð nr. 722/2017 um breytingu á byggingareglugerð nr. 112/2012. Í lögum nr. 34/2012 um heilbrigðisstarfsmenn eru gerðar ítarlegar kröfur um menntun og starfsskyldur 33 stéttu sem starfa við heilbrigðispjónustu. Reglugerð nr. 723/2017 um eldvarnir og eldvarnareftirlit hefur að geyma margskonar kröfur til menntunar þeirra sem hafa eftirlit með brunavörnum í mannvirkjum.
- Endurskoða þarf fjöldamörg lög og reglugerðir þar sem að minnst er á heilbrigðisfulltrúa og hlutverk þeirra. Of langt mál er að telja upp öll þau lög og reglugerðir sem varða umhverfiseftirlit og matvælaeftirlit, en þar má t.d. nefna matvælalög (lög nr. 95/1993 um matvæli), sóttvarnalög (lög nr. 19/1997), reglugerð nr. 106/2010 (innleiðing á reglugerð Evrópupningsins og -ráðsins (EB) nr. 882/2004).
- Starfsheiti heilbrigðisfulltrúa er ekki breytt í nokkrum greinum laga nr. 7/1998 í samræmi við 12. gr. frumvarpsins, sem bendir til þess að vanda mætti undirbúnning frumvarpsins.

FHU skorar á ráðuneyti umhverfis- og auðlindamála að draga til baka fyrirhugaðar breytingar og efna þess í stað til samráðs um hvernig staðið er að menntun heilbrigðisfulltrúa og veitingu heilbrigðisfulltrúaréttinda, til þess að tryggja að menntun og þjálfun heilbrigðisfulltrúa fullnægi þeim kröfum sem löggjafarvaldið gerir hvað varðar faglega þekkingu.

Virðingarfallst,

Anna Jóhannesdóttir, formaður
Félags heilbrigðis- og umhverfisfulltrúa